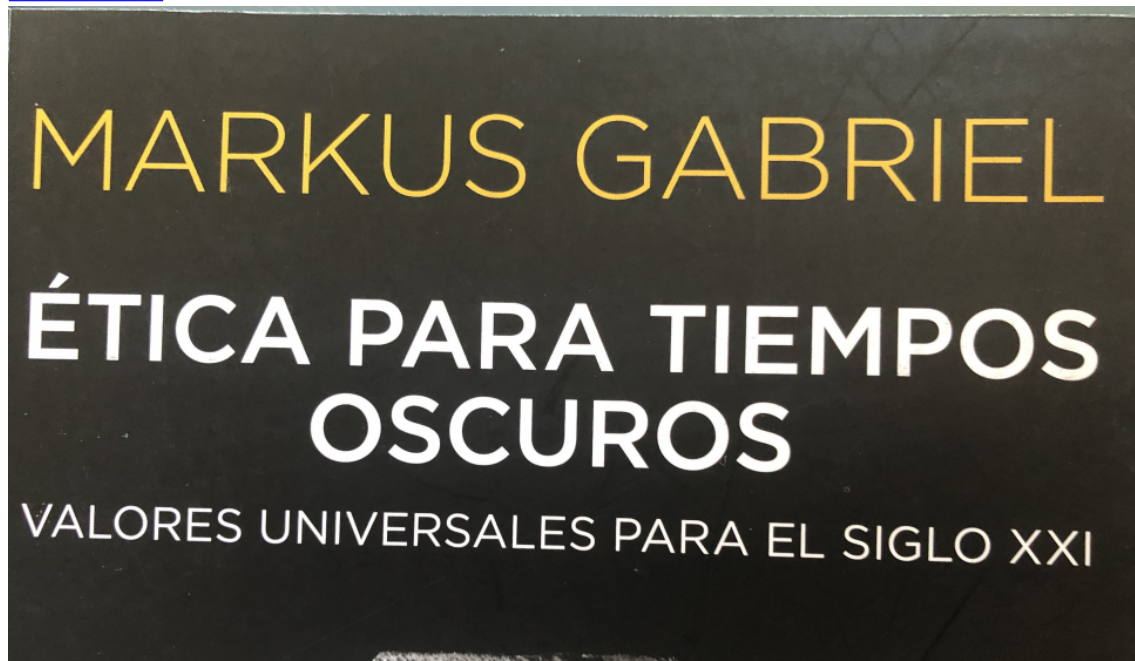

Ètica simple per a temps complexos? Sobre la perspectiva ètica de Markus Gabriel

Dm, 13/07/2021 per Josep Gallifa

[Universitas](#)

Bona part dels informes que s'escriuen sobre el futur coincideixen en que els temps que venen seran complexos, a vegades es descriuen en termes quasi apocalíptics. És també el cas del filòsof alemany Markus Gabriel que s'ha fet popular amb el seu llibre "Ética para tiempos oscuros, valores universales para el siglo XXI". Gabriel, el filòsof més mediàtic d'Alemanya, presenta també la solució per afrontar-los a partir de la Ètica, fonamentant-se en una postura que ell denomina com a "realisme moral" i és coneguda també com a "nou realisme". Es denomina així perquè parteix de donar estatus de "realitat" als fets morals. Fets morals que són, segons ell, sobre "el que és bo", "neutre" o "dolent" per a totes les persones. Val la pena que ens hi entrem, no perquè considerem que sigui la única opció moral, sinó perquè és un signe dels temps que estem vivint i així animem i comentem breument una lectura d'interès.

Comencem assenyalant algunes coincidències amb el professor Gabriel de la Universitat de Bonn, posicionaments que explica amb un estil sempre raonat, a més de directe i clar. Podem coincidir amb ell en la possibilitat d'uns valors universals, o en les crítiques al nihilisme i al relativisme del nostre temps, tant estès aquest darrer. Segurament aquesta crítica del postmodernisme explica bona part de la base de la seva popularitat. Hi podem coincidir doncs, més enllà de l'estil comunicatiu que sovint es presenta com una torrentada desbordant d'idees, fent de tant en tant afirmacions controvertides –algunes inexactes- però que la passió i la força de l'argumentació abassegadores arrosseguen cap al corrent principal, fent oblidar en aquest procés alguns aspectes tractats com a secundaris. Tanmateix alguns d'aquests aspectes són també importants. Això passa quan de tant en tant et pares i et preguntes: "Un moment, pot ser que hagi llegit això?"

Alguns aspectes doncs els veiem força problemàtics. Per exemple Gabriel no

accepta el pluralisme ètic ni social, ni tampoc que hi hagi una ètica cristiana, i pren l'estat social i de dret com a patró del progrés moral humà. Hauríem de fer un desenvolupament detingut i més llarg per tractar adequadament de totes aquestes qüestions, però simplificant molt podem dir:

Començant pel darrer aspecte: L'estat modern ha estat font de progrés social, però no sempre ha estat associat a progrés moral o desenvolupament humà. És fàcilment constatable en la història del segle XX. L'estat integra la pluralitat en diverses formes, potser l'estat alemany ha integrat fins i tot el pluralisme, però no és una garantia que sigui així a tot arreu i per sempre. Posar els avenços legals de l'estat com a prova de realitat ètica, porta al jove filòsof renà a la justificació racional en la seva ètica per exemple del matrimoni homosexual o de l'avortament, és a dir que veu com a racionalment morals aspectes que són clarament immorals en altres ètiques, si acceptés la pluralitat, es clar. Per la meua part no voldria semblar ara més moralista que un expert en moral, oi?, però no se'm acudeix una auto-refutació més clara d'aquesta forma d'entendre els principis ètics iguals per tothom sense acceptar cap mena de pluralitat ètica.

Sembla que Gabriel no s'adoni dels aspectes inconscients del comportament humà, la influència que té en els comportaments l'antropologia i la psicologia dels grups humans. Hi ha valors i cosmovisions de grup que, pels que els viuen, són tant reals com ho puguin ser els valors morals. Són cosmovisions o "valors-mem", estructures culturals que es diuen així perquè es repeteixen en diferents contextos i que han estat identificats per la psicologia dels grups. Per exemple els valors-mem tribals, feudals, mític-imperials, modernistes, postmoderns, etc... Aquests valors condicionen qüestions com el paper que té la llei en la societat i com s'interpreta, la forma com s'ha d'entendre la submissió de l'individu al grup, la consideració i límits de l'autoritat, el tipus acceptat de participació en les vivències col·lectives, etc. Com pot ser que si els grups humans viuen la seva identitat col·lectiva com a real per Gabriel, en canvi, la cultura i la identitat no són reals? Hem de dir que són com a mínim igualment "reals" i que condicionen indefectiblement la interpretació dels principis morals, d'aquí la seva variabilitat.

Estem amb Gabriel que des dels valors universals deriven els principis morals, però l'ètica es basa també en la jerarquia de valors en conflicte, entesos de manera diferent segons l'antropologia i psicologia col·lectiva del grup humà, segons les cosmovisions. És a dir les normes morals, com hem exposat, s'interpreten, se'n sigui més o menys conscient, des de les construccions sovint inconscients de grup. D'aquí la irreductible pluralitat que també detecta Gabriel en els principis morals. Això no impedeix que hi hagi valors universals, però s'hi arriba des de diferents punts de partida. Uns més arcaics altres més evolucionats, si es vol, però igualment vàlids des del punt de vista antropològic. No és la foscor dels temps que amaga els principis, sinó el seu condicionament per l'antropologia humana i el seu caràcter evolutiu.

Sobre el pluralisme: Gabriel nega el pluralisme perquè hi ha uns valors universals. Això el porta a afirmar coses com que "Els alemanys som com els andalusos però amb més diners" (sic). I això passa amb les diferències culturals per no acceptar el pluralisme cultural ni ètic. Ens sembla que és molt més adequat partir de les realitats diverses i arribar als valors universals des de les diferents opcions. El pluralisme ens sembla inevitable.

Existeix una ètica cristiana. El filòsof cristià catòlic Alasdair MacIntyre, posa de

manifest que més que en els principis morals l'ètica cristiana es basa en la transformació personal del caràcter. Recorda Aristòtil quan deia que la vida bona (*eudaimonia*) es basa en la virtut (*areté*), tot i que hem de precisar que l'*areté* grega no és el mateix que la bondat o la virtut cristiana. La vida virtuosa és la que porta a la vida bona d'Aristòtil, així doncs per "connectar amb la vida" cal la virtut, la transformació. Sí que hi ha doncs una ètica cristiana que no és només seguir uns principis racionals externs per ben pensats que estiguin.

És el que els passa a algunes ètiques racionalistes, que estan tan ben pensades que són útils quan tot va bé i quan la vida és fàcil. Tanmateix no ho són tant quan la vida es fa difícil, quan hi ha conflictes. I no havíem quedat que els temps eren difícils? Els éssers humans tenim una gran capacitat per auto-enganyar-nos, i més en temps difícils, creiem que ho controlem tot i no auto-limitem el nostre ego per uns valors més enllà de nosaltres mateixos. En aquests temps a venir serà doncs molt més útil l'ètica de la transformació personal cap a la virtut, la transformació del caràcter, que seguir uns principis simples.

La Ètica de la transformació personal pot semblar més ingènua, però només quan hi ha una massa crítica per la transformació de molts pot evolucionar genuïnament el món en la direcció del desenvolupament humà integral. És l'autèntica fita humana, més en temps obscurs, que diu Gabriel. I per començar cal implicar-se en transformar el món més proper. Res pot substituir la necessitat de discernir cadascú des d'on estigui, des de la seva cosmovisió i ètica, sigui científic, tecnòleg, educador, comunicador, innovador social o pensador moralista. A més quan la transformació està avançada el mal també es pot transformar.

Gabriel és interessant i divertit de llegir, perquè des de la seva cosmovisió neo-il·lustrada és molt consistent: nega que la moral tingui res a veure amb l'altruisme, descarta el pensament evolutiu i expressa les opinions amb un marcat però atractiu individualisme. Té tanmateix una perspectiva optimista, amb propostes molt interessants com la nova il·lustració, l'imperatiu cosmopolita, o la humanitat com a comunitat global amb un destí compartit.

Els problemes complexos, tanmateix, no sembla pas que es podran abordar amb principis ètics simples, sinó que cal sortir de la zona de confort, calen ètiques de la transformació personal com la ètica cristiana, des de la que es pot arribar als valors universals. Potser perquè està molt avançada la postmodernitat però el pluralisme serà inevitable, i per això ens sembla més apropiat i necessari l'exercici de realisme i la necessitat de diàleg i amistat social amb els diferents o diversos com proposa el papa Francesc a Fratelli Tutti.